

Samling af Afgørelser

Udtalelse 2/15

Udtalelse afgivet i medfør af artikel 218, stk. 11, TEUF

»Udtalelse afgivet i medfør af artikel 218, stk. 11, TEUF – frihandelsaftale mellem Den Europæiske Union og Singapore – aftale »af den nye generation«, der er forhandlet efter EU-traktatens og EUF-traktatens ikrafttrædelse – kompetence til at indgå aftalen – artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF – fælles handelspolitik – artikel 207, stk. 1, TEUF – handel med varer og tjenesteydelser – direkte udenlandske investeringer – offentlige kontrakter – handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret – konkurrence – handel med tredjelands og bæredygtig udvikling – social beskyttelse af arbejdstagerne – miljøbeskyttelse – artikel 207, stk. 5, TEUF – tjenesteydelser på transportområdet – artikel 3, stk. 2, TEUF – international aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – regler i den afledte EU-ret på området for den frie udveksling af tjenesteydelser på transportområdet – udenlandske investeringer, der ikke er direkte – artikel 216 TEUF – aftale, der er nødvendig for at opfylde et af målene med traktaterne – fri bevægelighed for kapital og betalinger mellem medlemsstater og tredjelands – succession af traktater på investeringsområdet – erstatning af investeringsaftalerne mellem medlemsstaterne og Republikken Singapore – aftalens institutionelle bestemmelser – tvistbilæggelse mellem investorer og stater – tvistbilæggelse mellem parterne

Sammendrag – Domstolens udtalelse (plenum) af 16. maj 2017

1. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til at indgå aftaler om handel med varer og tjenesteydelser – rækkevidde – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – bestemmelser, der har til formål at lette handelen med varer eller at tillade handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger – omfattet*

[Art. 3, stk. 1, litra e), TEUF og art. 207, stk. 1, TEUF]

2. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – rækkevidde – aftaler på transportområdet underlægges den fælles transportpolitikordning – formål*

[Art. 3, stk. 1, litra e), TEUF og art. 207, stk. 5, TEUF]

3. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – rækkevidde – aftaler på transportområdet underlægges den fælles transportpolitikordning – uanvendelighed i tilfælde af en aftale om tjenesteydelser, der ikke er uløseligt forbundet med en transporttjeneste – forpligtelser vedrørende tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner og ordninger for deltagelse i offentlige kontrakter om transportydelser – ikke uløseligt forbundet med en transporttjeneste – Unionens enekompetence*

[Art. 3, stk. 1, litra e), TEUF og art. 207, stk. 5, TEUF; Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/123, 33. betragtning]

4. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til at indgå aftaler om direkte udenlandske investeringer – rækkevidde – grænser*
[Art. 3, stk. 1, litra e), TEUF og art. 207, stk. 1, TEUF]
5. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til at indgå aftaler om direkte udenlandske investeringer – rækkevidde – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – standarder for beskyttelse af direkte investeringer – omfattet*
(Art. 207, stk. 1, TEUF)
6. *Den Europæiske Union – ejendomsretlig ordning – princippet om neutralitet – anvendelse af traktatens grundlæggende regler – indgåelse af en international aftale, der begrænser medlemsstaternes mulighed for at nationalisere eller ekspropriere de investeringer, som tredjelandsstatsborgere har foretaget – tilsidesættelse af neutralitetsprincippet – foreligger ikke*
(Art. 345 TEUF)
7. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til at indgå aftaler vedrørende de handelsmæssige aspekter af den intellektuelle ejendomsret – rækkevidde – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – bestemmelser om de gældende internationale forpligtelser, som garanterer et niveau af beskyttelse af de intellektuelle ejendomsrettigheder – omfattet*
(Art. 207, stk. 1, TEUF)
8. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til at indgå aftaler om gennemførelse af ensartethed i liberaliseringsforanstaltninger – rækkevidde – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – bestemmelser vedrørende kampen mod konkurrencebegrænsende aktiviteter og mod fusioner og overtagelser – omfattet*
(Art. 207, stk. 1, TEUF)
9. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – forpligtelse til udøvelse under overholdelse af principper og mål i Unionens optræden udadtil – rækkevidde*
(Art. 3, stk. 5, TEU og art. 21, stk. 1-3, TEU; art. 9 TEUF, art. 11 TEUF, art. 205 TEUF og art. 207, stk. 1, TEUF)
10. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – forpligtelse til udøvelse under overholdelse af principper og mål i Unionens optræden udadtil – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – forpligtelser til at sikre overholdelsen af de internationale forpligtelser på området for social beskyttelse af arbejdstagerne og på miljøbeskyttelsesområdet – tilstedeværelse af en særlig forbindelse med handelen mellem parterne*
[Art. 3, stk. 1, litra e), TEUF og art. 207, stk. 1, TEUF]

11. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – rækkevidde – udøvelse med henblik på at regulere niveauerne for parternes sociale beskyttelse og miljøbeskyttelse – udelukket*

[Art. 3, stk. 1, litra d) og e), og art. 3, stk. 2, TEUF, art. 4, stk. 2, litra b) og e), TEUF og art. 207, stk. 6 TEUF]

12. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – forpligtelser til at levere søtransport-, jernbanetransport, vejtransporttjenester – påvirkning af de regler, der er fastsat i forordning nr. 4055/86, nr. 1071/2009, nr. 1072/2009 og nr. 1073/2009 og i direktiv 2012/34*

(Art. 3, stk. 2, TEUF og art. 216 TEUF; Europa Parlamentets og Rådets forordning nr. 1071/2009, nr. 1072/2009 og nr. 1073/2009; Rådets forordning nr. 4055/86; Europa Parlamentets og Rådets direktiv 2012/34)

13. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – behov for en overensstemmelse mellem de fælles regler og den påtænkte aftale – foreligger ikke*

(Art. 3, stk. 2, TEUF og art. 216 TEUF)

14. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – behov for en vurdering af risikoen for, at den påtænkte aftales bestemmelser om begrænset omfang kan blive berørt – foreligger ikke*

(Art. 3, stk. 2, TEUF og art. 216 TEUF)

15. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – betydningen af protokol nr. 21 og nr. 22 om Det Forenede Kongeriges, Irlands og Danmarks stilling, der er knyttede som bilag til EU- og EUF-traktaterne i forhold til en aftale, der ikke vedrører de områder, som er omhandlet i nævnte protokoller – foreligger ikke*

(Art. 3, stk. 2, TEUF og art. 216 TEUF; protokol nr. 21 og nr. 22, der er knyttet som bilag til EU- og EUF-traktaterne)

16. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – bestemmelser om afviklingen af de offentlige udbudsprocedurer – påvirkning af de regler, der er fastsat i direktiv 2014/24 og 2014/25*

(Art. 3, stk. 2, og art. 216 TEUF; Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/24 og 2014/25)

17. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – begrebet fælles regler – de primære EU-retlige regler – udelukket – aftaler indgået af Unionen – udelukket*

(Art. 3, stk. 2, TEUF og art. 216 TEUF)

18. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – enekompetence med hensyn til en aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde – rækkevidde – aftaler på området for udenlandske investeringer, der ikke er direkte – udelukket*

[Art. 3, stk. 2, TEUF, art. 4, stk. 1, art. 4, stk. 2, litra a), TEUF, art. 63 TEUF og art. 216, stk. 1, TEUF]

19. *Fælles handelspolitik – internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til at indgå aftaler om direkte udenlandske investeringer – rækkevidde – aftale, der omhandler en bestemmelse, som fastsætter, at bilaterale investeringsaftaler, som medlemsstater har indgået med tredjelande, er ugyldige – omfattet*

(Art. 2, stk. 1, TEUF og art. 207 TEUF; Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1219/2012)

20. *Internationale aftaler – medlemsstaternes aftaler – aftaler før EF-traktaten eller før en medlemsstats tiltrædelse – overholdelse af dertil hørende rettigheder og forpligtelser*

(Art. 351 TEUF)

21. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – kompetence til i en aftale at fastsætte bestemmelser af institutionel karakter – rækkevidde – indførelse af en ordning for bilæggelse af tvister, der gør det muligt for en tredjelandstatsborger at undtage en tvist fra en medlemsstats retslige kompetence – udelukket – delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne*

22. *Internationale aftaler – Unionens og medlemsstaternes kompetence – medlemsstaternes kompetence vedrørende administrative eller retslige procedurer – frihandelsaftale mellem Unionen og Republikken Singapore – forpligtelser, som pålægger Unionen og medlemsstaterne at overholde princippet om god forvaltningsskik og princippet om effektiv domstolsbeskyttelse – indgreb i de nationale kompetencer – foreligger ikke*

23. *Internationale aftaler – indgåelse – Unionens kompetence – rækkevidde – oprettelse af en ret eller en anden enhed med kompetence til at udtale sig om aftalens bestemmelser – omfattet*

1. Det fremgår af artikel 207, stk. 1, TEUF, og navnlig af bestemmelsens andet punktum, hvorefter den fælles handelspolitik henhører under Unionens optræden udadtil, at den nævnte politik vedrører handel med tredjelande. En EU-retsakt henhører under den fælles handelspolitik, hvis den særskilt vedrører denne samhandel derved, at den hovedsageligt har til formål at fremme, lette eller regulere samhandelen og har direkte og umiddelbare virkninger for denne. Det følger heraf, at det kun er de dele af den påtænkte aftale, der har en særskilt tilknytning til samhandelen mellem Unionen og det omhandlede tredjeland, som henhører under området for den fælles handelspolitik.

Kapitel 2 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore henhører under denne politik og dermed under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF, og fastsætter, at parterne hver især indrømmer en ikke-diskriminerende behandling for varer fra den anden part, og at parterne afhængigt af de specifikke forpligtelser, der er knyttet som bilag til dette kapitel, nedsætter eller afskaffer deres import- og eksporttold. Kapitlet fastsætter ligeledes, at parterne hver især afholder sig fra at indføre eller opretholde ikke-toldmæssige restriktioner ved import og eksport af varer. Kapitlet består således af told- og handelsforpligtelser vedrørende handel med varer som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF. Det samme gælder nævnte aftales kapitel 3, der fastsætter de betingelser, under hvilke parterne hver især, når kravene hidrørende fra Verdenshandelsorganisationen er opfyldt, kan vedtage antidumping- og udligningsforanstaltninger samt beskyttelsesforanstaltninger i forbindelse med import fra den anden part. Kapitlet vedrører således handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF.

Hvad angår kapitel 4 og 5 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore fremgår det heraf dels, at de varer, en part eksporterer, skal opfylde de tekniske og sundhedsmæssige standarder, som den importerende part har fastsat, dels at de varer, sidstnævnte har importeret, ikke må undergives standarder, der er diskriminerende i forhold til eller ikke står i forhold til de standarder, der anvendes med hensyn til dennes egne varer. Disse kapitler har derfor specifikt til formål at lette handelen med varer mellem Unionen og Republikken Singapore. Nævnte aftales kapitel 6 fastsætter, at hver parts toldlovgivning skal være ikke-diskriminerende, og at gebyrerne og afgifterne for tjenesteydelser, som udføres i forbindelse med import eller eksport af disse varer, ikke må overstige de anslåede omkostninger til disse tjenester. Kapitlet har derfor i det væsentlige til formål at regulere og lette handelen med varer mellem parterne.

Hvad angår kapitel 7 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore har dette til formål at regulere og lette markedsadgangen i sektoren for produktion af energi fra vedvarende og bæredygtige ikke-fossile kilder uden at indføre nogen miljøstandarder på området. Det nævnte kapitel, der således har til formål at åbne op for den anden parts marked, kan ligeledes have en direkte og umiddelbar virkning for handelen med varer og tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore i den pågældende sektor. Kapitlet henhører følgelig under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

(jf. præmis 35-37, 40-47 og 72-74)

2. Unionens kompetence til at godkende en aftale, som bl.a. vedrører levering af tjenesteydelser på transportområdet, kan ikke henhøre under artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF alene. Dette område er således udelukket fra den fælles handelspolitik ved artikel 207, stk. 5, TEUF, hvorefter forhandling og indgåelse af internationale aftaler på transportområdet er omfattet af EUF-traktatens tredje del, afsnit VI. Det nævnte afsnit vedrører den fælles transportpolitik.

I denne forbindelse tilsigter artikel 207, stk. 5, TEUF, som i det væsentlige svarer til artikel 133, stk. 6, tredje afsnit, EF, hvad angår international handel med transporttjenester at bevare en principiel parallelitet mellem Unionens interne kompetence, som udøves gennem ensidig vedtagelse af EU-regler, og Unionens eksterne kompetence, som udøves gennem indgåelse af internationale aftaler, idet begge kompetencer ligesom tidligere forbliver forankret i traktatens særlige afsnit om den fælles transportpolitik.

(jf. præmis 56-59)

3. I forbindelse med fortolkningen af artikel 207, stk. 5, TEUF, som fastsætter, at internationale transportaftaler ikke er omfattet af området for den fælles transportpolitik, skal der tages hensyn til begrebet tjenesteydelser på transportområdet, som ikke alene omfatter transporttjenester som sådan, men ligeledes andre tjenesteydelser, forudsat dog, at disse er snævert forbundet med en fysisk handling, der involverer at flytte personer eller varer fra ét sted til et andet ved brug af et transportmiddel.

Hvad i denne henseende angår de forpligtelser, som er indeholdt i kapitel 8 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore, bemærkes, at hverken tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift, eller tjenesteydelser i forbindelse med salg, markedsføring eller reservation af lufttransportydelser – hvad enten de leveres af rejsebureauer eller andre kommercielle tjenesteydere – er uløseligt forbundet med transporttjenester i den ovennævnte forstand. For det første frembyder tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift, nemlig i bedste fald en fjern forbindelse til den handling, der involverer at flytte personer eller varer fra ét sted til et andet. Hvad for det andet angår tjenesteydelser i forbindelse med salg, markedsføring eller reservation af lufttransportydelser fremgår det af 33. betragtning til direktiv 2006/123 om tjenesteydelser i det indre marked, at de tjenesteydelser, der er omfattet af dette direktiv, ligeledes

omfatter rejsebureauer, hvilke er de væsentligste udbydere af sådanne tjenesteydelser. For så vidt som tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift, salg og markedsføring af lufttransportydelser og tjenester i forbindelse med edb-reservationssystemer følger ikke er omfattet af artikel 207, stk. 5, TEUF, henhører disse tjenesteydelser under de tjenesteydelser, der er omhandlet i artiklens stk. 1.

Hvad desuden angår kapitel 10 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore er det specifikke formål derfor at fastsætte den fremgangsmåde, i henhold til hvilken hver parts erhvervsdrivende kan deltage i udbudsprocedurer, som den anden parts offentlige myndigheder afholder. Da denne fremgangsmåde er støttet på hensyn om ikke-diskriminerende adgang, om gennemsigtighed og om effektivitet, kan den have en direkte og umiddelbar virkning for handelen med varer og tjenesteydelser mellem parterne. Den nævnte aftales kapitel 10 henhører følgelig under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF, dog med forbehold for offentlige udbud af tjenester med international søtransport, jernbanetransporttjenester, vejtransporttjenester og transporttjenester ad indre vandveje samt offentlige udbud af tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet med disse transporttjenester, som er opregnet i punkt 11 og 12 i tillæg 8-A-1 og 8-B-1 og i punkt 16 og 17 i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 i bilagene til den nævnte aftales kapitel 8.

(jf. præmis 61, 66-68, 76 og 77)

4. Artikel 207, stk. 1, TEUF fastsætter, at EU-retsakter på området for direkte udenlandske investeringer henhører under den fælles handelspolitik. Det følger heraf, at Unionen har enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF til at godkende enhver forpligtelse over for et tredjeland vedrørende investeringer, som dette tredjelands fysiske eller juridiske personer foretager i EU og omvendt, og som giver dem mulighed for faktisk deltagelse i driften af eller i kontrollen med et selskab, der udøver økonomisk virksomhed.

EUF-traktatens forfatteres anvendelse af ordene »direkte udenlandske investeringer« i artikel 207, stk. 1, TEUF er et utvetydigt udtryk for deres ønske om ikke at lade den fælles handelspolitik omfatte andre udenlandske investeringer. Forpligtelser over for et tredjeland vedrørende disse andre investeringer henhører således ikke under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

Denne afgrænsning af den fælles handelspolitikens anvendelsesområde for så vidt angår udenlandske investeringer afspejler den omstændighed, at enhver EU-retsakt, hvorved deltagelsen af en fysisk eller juridisk person fra et tredjeland i EU, og omvendt, i driften af eller kontrollen med et selskab, der udøver økonomisk virksomhed, fremmes, lettes eller reguleres, kan have direkte og umiddelbare virkninger for handelen mellem dette tredjeland og Unionen, hvorimod der ikke foreligger en sådan særskilt tilknytning med denne handel, når der er tale om investeringer, som ikke fører til en sådan deltagelse.

(jf. præmis 81-84)

5. De standarder, som er aftalt mellem Unionen og Republikken Singapore inden for rammerne af kapitel 9 i frihandelsaftalen mellem disse sidstnævnte på området for beskyttelse af direkte investeringer, henhører under den fælles handelspolitik, når de har en særskilt tilknytning til handelen mellem Unionen og dette tredjeland. Artikel 207, stk. 1, TEUF henviser nemlig på generel vis til EU-retsakterne på området for direkte udenlandske investeringer, uden at der herved sondres mellem de retsakter, der tilsigter tiltrædelse af de nævnte investeringer, og de retsakter, som tilsigter beskyttelse af disse.

Denne række af forpligtelser til »behandling, der ikke er mindre gunstig«, og til forbud mod vilkårlig behandling, der er fastsat i nævnte kapitel 9 – hvilke forpligtelser bl.a. vedrører hver parts fysiske og juridiske personers udnyttelse, forøgelse og salg af deres andele i de selskaber, der udøver økonomisk virksomhed, og som er beliggende på den anden parts territorium – bidrager i denne henseende til investorenes retssikkerhed. Formålet med indførelsen af sådanne lovgivningsmæssige rammer er at fremme, lette og regulere samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore. Desuden kan bestemmelserne i afdeling A i kapitel 9 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore, for så vidt som de vedrører direkte investeringer, have en direkte og umiddelbar virkning på denne samhandel, idet bestemmelserne vedrører behandlingen af den ene parts erhvervsdrivendes deltagelse i driften af eller kontrollen med selskaber, der udøver økonomisk virksomhed på den anden parts område.

(jf. præmis 87, 94 og 95)

6. Artikel 345 TEUF udtrykker Unionens neutralitet for så vidt angår de ejendomsretlige ordninger i medlemsstaterne, men bestemmelsen bevirker ikke, at disse ordninger undtages fra Unionens grundlæggende regler. Hvad angår artikel 9.6 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore, som fastsætter, at ingen af parterne må nationalisere eller ekspropriere den anden parts investorer omfattede investeringer eller pålægge disse foranstaltninger, som har samme virkning som nationalisering eller ekspropriation, undtagen når ekspropriationen foretages af hensyn til almenvellet, indebærer denne ikke nogen forpligtelse vedrørende den ejendomsretlige ordning i medlemsstaterne. Artiklen er alene et udtryk for den omstændighed, at selv om medlemsstaterne fortsat frit kan udøve deres kompetence på ejendomsretsområdet og som følge heraf ændre deres egne ejendomsretlige ordninger, er de ikke af den grund fritaget for at iagttage de generelle principper og grundlæggende rettigheder.

(jf. præmis 91 og 107)

7. Det fremgår af artikel 207, stk. 1, TEUF, at handelspolitikken omfatter handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret. De internationale forpligtelser, som Unionen påtager sig på området for intellektuel ejendomsret, er omfattet af de nævnte »handelsrelaterede aspekter«, når de har en særskilt tilknytning til den internationale samhandel, for så vidt som de hovedsageligt har til formål at fremme, lette eller regulere samhandelen og har direkte og umiddelbare virkninger for denne.

Hvad angår de forpligtelser på området for intellektuel ejendomsret, der er fastlagt i artikel i kapitel 11 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore, er det væsentligste formål med denne samling bestemmelser vedrørende ophavsret og beslægtede rettigheder, varemærker, geografiske betegnelser, design, patenter, forsøgsdata og plantesorter, hvilken samling består af en henvisning til dels gældende multilaterale internationale forpligtelser, dels bilaterale forpligtelser, i overensstemmelse med det i aftalens artikel 11.1, stk. 1, litra b), anførte, at sikre erhvervsdrivende fra EU og Singapore et tilstrækkeligt niveau for beskyttelse af deres intellektuelle ejendomsrettigheder. Disse bestemmelser gør det muligt for erhvervsdrivende fra EU og Singapore på den anden parts område at være omfattet af standarder for beskyttelse af intellektuelle ejendomsrettigheder, der frembyder en vis konsistens, og de bidrager således til, at de nævnte erhvervsdrivende kan deltage på lige fod i frihandelen med varer og tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore. Det samme gælder for nævnte aftales artikel 11.36-11.47, som forpligter hver af parterne til at fastsætte bestemte kategorier af procedurer og civilretlige retsmidler, der gør det muligt for de berørte at påberåbe sig deres intellektuelle ejendomsrettigheder og kræve dem respekteret, samt artikel 11.48-11.50, der forpligter hver af parterne til at indføre metoder, som gør det muligt for toldmyndighederne at identificere forfalskede og piratkopierede varer, og til at fastsætte en mulighed for, at indehavere af intellektuelle ejendomsrettigheder kan få frigivelsen af disse varer suspenderet i tilfælde af mistanke om forfalskning eller piratkopiering.

Det følger heraf, at bestemmelserne i kapitel 11 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore faktisk har til formål, således som det fremgår af aftalens artikel 11, stk. 1, at fremme produktionen og markedsføringen af innovative og kreative produkter og leveringen af tjenesteydelser mellem parterne og at øge fordelene ved handel og investeringer. Dette kapitel indgår på ingen måde i harmoniseringen af EU-medlemsstaternes lovgivninger, men at det har til formål at regulere liberaliseringen af handelen mellem Unionen og Republikken Singapore. Det følger heraf, at nævnte aftales kapitel 11 vedrører handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF.

(jf. præmis 111-113, 121-126 og 128)

8. Artikel 12.1 og 12.2 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore indgår utvivlsomt i liberaliseringen af handelen mellem Unionen og Republikken Singapore. De vedrører nemlig specifikt bekæmpelse af konkurrencebegrænsende aktiviteter og fusioner og overtagelser, som har til formål eller følge, at samhandelen mellem Unionen og dette tredjeland finder sted under sunde konkurrencevilkår. De nævnte bestemmelser henhører følgelig under området for den fælles handelspolitik og ikke området for det indre marked. Denne aftales kapitel 12 indeholder ligeledes bestemmelser vedrørende subsidier. Bestemmelserne henviser til parternes forpligtelser i medfør af den aftale om subsidier og udligningsforanstaltninger, der er indeholdt i bilag 1A til Verdenshandelsorganisationens overenskomst, fastsætter, hvilke af subsidierne i forbindelse med handelen med varer og tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore der er forbudte, og forpligter hver af parterne til at bestræbe sig mest muligt på at afhjælpe eller fjerne de ikke-forbudte subsidiers virkninger på handelen med den anden part.

(jf. præmis 134, 135 og 137)

9. EUF-traktaten adskiller sig i høj grad fra den tidligere gældende EF-traktat, idet den henhører nye aspekter af den aktuelle internationale handel under den fælles handelspolitik. Den ved EUF-traktaten indførte udvidelse af området for den fælles handelspolitik udgør en betydelig udvikling i den primære EU-ret. Denne udvikling er bl.a. kendetegnet ved den i artikel 207, stk. 1, andet punktum, TEUF fastsatte regel, hvorefter den fælles handelspolitik føres inden for rammerne af principperne og målene for Unionens optræden udadtil. Disse principper og mål er nærmere fastsat i artikel 21, stk. 1 og 2, TEU og vedrører bl.a., således som det fremgår af stk. 2, litra f), i denne artikel 21, den bæredygtige udvikling, som er knyttet til beskyttelsen og forbedringen af miljøkvaliteten og en bæredygtig forvaltning af de globale naturressourcer.

Unionens forpligtelse til at integrere de nævnte mål og principper, når den gennemfører sin fælles handelspolitik, følger af artikel 207, stk. 1, andet punktum, TEUF, sammenholdt med artikel 21, stk. 3, TEU og artikel 205 TEUF. Der skal desuden tages hensyn til artikel 9 TEUF og 11 TEUF. Artikel 3, stk. 5, TEU forpligter desuden Unionen til at bidrage til fri og fair handel i sine forbindelser med den øvrige verden. Det følger heraf, at målet om bæredygtig udvikling nu er en integrerende del af den fælles handelspolitik.

(jf. præmis 141-143, 146 og 147)

10. Kapitel 13 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore henhører under den fælles handelspolitik og dermed under Unionens enekompetence som fastsat i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF. Unionen og Republikken Singapore har således ved bestemmelserne i nævnte kapitel i det væsentlige forpligtet sig til at sikre, at samhandelen mellem dem finder sted under iagttagelse af de forpligtelser, der følger af de internationale konventioner på området for social beskyttelse af arbejdstagerne og på området for miljøbeskyttelse, som de er part i. Dette kapitel 13 vedrører hverken rækkevidden af de internationale konventioner, hvortil det henviser, eller Unionens eller medlemsstaternes kompetencer med hensyn til disse konventioner. Kapitlet har derimod en specifik tilknytning til samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore. Det nævnte

kapitel 13 regulerer nemlig denne samhandel ved at sikre, at denne sker under iagttagelse af de nævnte konventioner, og ved at sikre, at ingen foranstaltning, der vedtages i medfør af de sidstnævnte, bliver anvendt på en sådan måde, at der opstår en vilkårlig eller uberettiget forskelsbehandling eller en skjult restriktion for samhandelen.

Det nævnte kapitel kan ligeledes have direkte og umiddelbare virkninger for denne samhandel. Hvad i denne henseende særligt angår de forpligtelser, der har til formål at bekæmpe handelen med ulovligt fældet træ og ulovlige træprodukter og til at bekæmpe ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri, som fastsat i nævnte aftales artikel 13.7, litra b), og artikel 13.8, litra b), har parterne i den denne aftale forpligtet sig til at gennemføre eller fremme dokumentations-, verificerings- og certificeringsordninger. Sådanne ordninger kan derfor have direkte indflydelse på handelen med de pågældende varer. Den specifikke tilknytning mellem bestemmelserne i kapitel 13 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore følger ligeledes af den omstændighed, at en tilsidesættelse af de i kapitlet indeholdte bestemmelser om social beskyttelse af arbejdstagerne og miljøbeskyttelse gør det muligt for den anden part at afbryde eller suspendere den i andre bestemmelser i denne aftale fastsatte liberalisering af samhandelen i overensstemmelse med den folkeretlige sædvaneregulering, som er kodificeret i artikel 60, stk. 1, i konventionen om traktatretten, og som finder anvendelse på forbindelserne mellem Unionen og tredjelande.

(jf. præmis 152, 155-157, 160, 161 og 167)

11. Unionens enekompetence som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF kan ikke udøves for at regulere niveauerne for social beskyttelse og miljøbeskyttelse på parternes respektive områder i en international aftale, der er indgået af Unionen med et tredjeland. Vedtagelsen af sådanne regler henhører under den kompetencefordeling mellem Unionen og medlemsstaterne, som navnlig er fastsat i artikel 3, stk. 1, litra d), TEUF, artikel 3, stk. 2, TEUF og artikel 4, stk. 2, litra b) og e), TEUF. Artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF har nemlig ikke forrang for de øvrige bestemmelser i EUF-traktaten, idet artikel 207, stk. 6, TEUF i øvrigt fastslår, at udøvelsen af de beføjelser, som er tillagt på området den fælles handelspolitik, ikke berører afgrænsningen af beføjelserne mellem Unionen og medlemsstaterne.

(jf. præmis 164)

12. Artikel 216 TEUF tillægger Unionen kompetence til bl.a. at indgå enhver international aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde. Risikoen for, at de fælles regler berøres eller ændres, foreligger, når de forpligtelser, der er indeholdt i en international aftale, er omfattet af de nævnte reglers anvendelsesområde. Konstateringen af, at der foreligger en sådan risiko, forudsætter ikke, at det område, som de internationale forpligtelser omfatter, og det, som er omfattet af EU-lovgivningen, er fuldstændig sammenfaldende. Rækkevidden af de fælles EU-regler kan berøres eller ændres af disse forpligtelser, når de omhandler et område, der allerede i vid udstrækning er reguleret af nævnte regler.

Hvad angår de forpligtelser til at levere søtransporttjenester, der er indeholdt i kapitel 8 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore, er det område i vid udstrækning dækket af de fælles regler, der er fastsat i forordning nr. 4055/86 vedrørende anvendelse af princippet om fri udveksling af tjenesteydelser inden for søtransport mellem medlemsstaterne indbyrdes og mellem medlemsstaterne og tredjelande. For så vidt angår søtransporttjenester mellem Unionen og Republikken Singapore berører, eller sågar ændrer, de i nævnte aftale indeholdte forpligtelser i betydelig grad rækkevidden af disse fælles regler, som er fastsat ved forordning nr. 4055/86. Det fremgår således af aftalens artikel 8.56, stk. 3, at såvel leverandører af søtransporttjenester med hjemsted i Unionen som statsborgere i en medlemsstat, der kontrollerer et rederi med hjemsted i Singapore, skal have fri adgang til trafikken til og fra dette tredjeland, og dette uden at det kræves af de sidstnævnte, at deres skibe fører en medlemsstats flag. Denne ordning adskiller sig i høj grad fra den ordning, der er fastsat i forordning nr. 4055/86. Unionens kompetence til at godkende disse forpligtelser er derfor en enekompetence i medfør af artikel 3, stk. 2, TEUF.

Det samme gælder forpligtelserne vedrørende jernbanetransporttjenester mellem Unionen og Republikken Singapore. De ikke mindre gunstige betingelser, som tjenesteydere fra Singapore i overensstemmelse med disse forpligtelser vil blive indrømmet med hensyn til adgang til jernbanenettet og jernbanetransportvirksomhed i EU og med hensyn til etablering dér, svarer nemlig til det område, som reguleres af de i direktiv 2012/34 fastsatte regler om oprettelse af et fælles europæisk jernbaneområde. Hvad angår forpligtelserne vedrørende vejtransporttjenester henhører disse desuden under et område, der i vid udstrækning er dækket af fælles EU-regler. De ikke mindre gunstige betingelser, som tjenesteydere fra Singapore i overensstemmelse med disse forpligtelser vil blive indrømmet med hensyn til levering af vejtransporttjenester i EU, svarer nemlig i vid udstrækning til det område, som reguleres af de fælles regler, der er fastsat i forordning nr. 1071/2009 om fælles regler om betingelser for udøvelse af vejtransporterhvervet, nr. 1072/2009 om fælles regler for adgang til markedet for international godskørsel og nr. 1073/2009 om fælles regler for adgang til det internationale marked for buskørsel.

(jf. præmis 171, 180-182, 189, 190, 193, 195, 198, 206 og 207)

13. En aftale mellem Unionen og et tredjeland skal, når den fastsætter, at regler, der i vid udstrækning overlapper de fælles EU-retlige regler, som finder anvendelse på fællesskabssituationer, skal finde anvendelse på de i aftalen omhandlede internationale forbindelser, anses for at kunne berøre eller ændre rækkevidden af disse fælles regler. Selv om de nævnte regler ikke strider mod de nævnte fælles regler, kan der nemlig være en indvirkning på indholdet, rækkevidden og den effektive virkning heraf.

(jf. præmis 201)

14. I forbindelse med vurderingen af arten af kompetencen til at indgå en international aftale skal der ikke tages hensyn til de bestemmelser i aftalen, som har en yderst begrænset rækkevidde.

(jf. præmis 217)

15. I forbindelse med vurderingen af Unionens kompetence for så vidt angår de i en påtænkt international aftales forpligtelser på transportområdet, er protokol nr. 21 om Det Forenede Kongeriges og Irlands stilling for så vidt angår området med frihed, sikkerhed og retfærdighed ikke relevant, da den påtænkte aftale ikke vedrører forhold, der er reguleret i EUF-traktatens tredje del, afsnit V. Det samme gælder for protokol nr. 22 om Danmarks stilling, der er knyttet som bilag til EU-traktaten og EUF-traktaten. For det første er den fælles handelspolitik og den fælles transportpolitik således ikke genstand for protokol nr. 21. For det andet er det formålet med og indholdet af den pågældende retsakt, som afgør, hvilke protokoller der eventuelt finder anvendelse, og ikke omvendt.

(jf. præmis 218)

16. Kapitel 10 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore indeholder en række regler, hvorved det tilsigtes at opstille rammer for offentlige udbud i EU og i Singapore på en sådan måde, at det sikres, at procedurerne for sådanne udbud finder sted under iagttagelse af princippet om forbud mod forskelsbehandling og gennemsigtighedsprincippet. Ved direktiv 2014/24 om offentlige udbud og direktiv 2014/25 om fremgangsmåderne ved indgåelse af kontrakter inden for vand- og energiforsyning, transport samt posttjenester er der indført en række fælles regler, der i det væsentlige har til formål at sikre, at tildelingen af offentlige kontrakter på bl.a. transportområdet inden for EU sker i overensstemmelse med disse principper, således som det fremgår såvel af første betragtning til direktiv 2014/24 og artikel 18 heri som af anden betragtning til direktiv 2014/25 og artikel 36 heri.

Så snart nævnte aftale træder i kraft, vil tjenesteydere fra Singapores adgang til offentlige udbud i EU på transportområdet derfor henhøre under forpligtelser, der dækker det samme område som det, der er reguleret ved direktiv 2014/24 og 2014/25. Unionen har derfor en enekompetence i henhold til

artikel 3, stk. 2, TEUF med hensyn til de i kapitel 10 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore indeholdte internationale forpligtelser på området for offentlige udbud af transporttjenester, idet disse forpligtelser henhører under et område, der allerede i vid udstrækning er omfattet af fælles EU-regler, og idet de kan berøre eller ændre rækkevidden af disse.

(jf. præmis 221-224)

17. De bestemmelser i den afledte ret, som Unionen gradvist har indført, udgør fælles regler, hvis rækkevidde kan berøres eller ændres af en international aftale indgået af Unionen. Unionen skal, når den har udøvet sin interne kompetence således, sideløbende indrømmes en ekstern enekompetence for at undgå, at medlemsstaterne påtager sig internationale forpligtelser, der kan berøre disse fælles regler eller ændre rækkevidden heraf. Det ville udgøre en tilsidesættelse af den begrundelse, der ligger i den regel om ekstern enekompetence, såfremt rækkevidden af denne regel, der nu er fastsat i artikel 3, stk. 2, sidste sætningsled, TEUF, blev udvidet til at omfatte en situation, der ikke vedrører regler i afledt ret indført af Unionen inden for rammerne af udøvelsen af en intern kompetence, som den er blevet tillagt ved traktaterne, men en regel i den primære EU-ret vedtaget af disse traktaters ophavsmænd.

(jf. præmis 233 og 234)

18. Indgåelsen af en international aftale på området for investeringer, der ikke er direkte, har på EU-rettens nuværende udviklingstrin ikke hjemmel i en lovgivningsmæssig EU-retsakt som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF. Indgåelsen af en sådan aftale synes heller ikke at være nødvendigt for at give Unionen mulighed for at udøve sin kompetence på internt plan som omhandlet i nævnte bestemmelse. Det følger heraf, at Unionen ikke har enekompetence til at indgå en international aftale, for så vidt som aftalen vedrører beskyttelse af udenlandske investeringer, der ikke er direkte.

Unionens indgåelse af en international aftale vedrørende sådanne investeringer kan derimod vise sig at være nødvendig for i forbindelse med Unionens politikker at nå et af de mål, der er fastlagt i traktaterne, som omhandlet i artikel 216, stk. 1, TEUF. Det skal særligt bemærkes, at henset til den omstændighed, at den i artikel 63 TEUF fastsatte frie bevægelighed for kapital og betalinger mellem medlemsstaterne og tredjelande ikke formelt kan gøres gældende over for tredjelande, kan indgåelsen af internationale aftaler, der bidrager til indførelsen af denne frie bevægelighed på gensidig basis, anses for at være nødvendig for til fulde at gennemføre denne frie bevægelighed, hvilket er et af målene med afsnit IV (den frie bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital) i EUF-traktatens tredje del (interne politikker og foranstaltninger). Det nævnte afsnit IV henhører under den delte kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne i henhold til artikel 4, stk. 2, litra a), TEUF vedrørende det indre marked. Den kompetence, som Unionen er tillagt ved artikel 216, stk. 1, TEUF, er også af delt karakter, for så vidt som artikel 4, stk. 1, TEUF fastsætter, at Unionen deler kompetence med medlemsstaterne, når traktaterne tildeler den en kompetence, der ikke vedrører de områder, der er nævnt i artikel 3 TEUF og 6 TEUF.

(jf. præmis 236-242)

19. Den omstændighed, at Unionen og et tredjeland i en international aftale har indført en bestemmelse, hvoraf det udtrykkeligt fremgår, at de bilaterale investeringsaftaler mellem Unionens medlemsstater og dette tredjeland ophører med at gælde og derfor ikke længere skal medføre nogen rettigheder eller forpligtelser, så snart denne aftale, som er indgået med det nævnte tredjeland på EU-plan, træder i kraft, kan ikke anses for at gøre indgreb i medlemsstaternes kompetencer, i det omfang bestemmelsen vedrører et område, hvor Unionen har en enekompetence. Når Unionen forhandler og indgår en aftale med et tredjeland, der vedrører et område, hvor den allerede er tillagt en enekompetence, træder den nemlig i stedet for sine medlemsstater. I denne henseende kan Unionen

erstatte medlemsstaterne i deres internationale forpligtelser, når medlemsstaterne gennem en af EU's oprettelsestraktater har overdraget Unionen deres kompetencer vedrørende disse forpligtelser, og sidstnævnte udøver disse kompetencer.

Det følger heraf, at hvad angår Unionens enekompetence på området for direkte udenlandske investeringer har sidstnævnte siden den 1. december 2009, der er datoen for ikrafttrædelsen af EUF-traktaten, som tillægger Unionen en kompetence til alene at godkende en bestemmelse, der er indeholdt i en aftale, som den har indgået med et tredjeland, og som fastsætter, at de forpligtelser på området for direkte investeringer, der er indeholdt i bilaterale aftaler, som tidligere er blevet indgået mellem Unionens medlemsstater og dette tredjeland, skullet anses for at være erstattet af denne aftale indgået med Unionen, så snart denne træder i kraft. I denne henseende bemærkes, at det i medfør af artikel 2, stk. 1, TEUF er forbudt for medlemsstaterne at vedtage retsakter, som har retsvirkning på områder henhørende under Unionens enekompetence, medmindre Unionen har bemyndiget dem hertil. Forordning nr. 1219/2012 om indførelse af overgangsordninger for bilaterale investeringsaftaler mellem medlemsstaterne og tredjelande bemyndiger ganske vist medlemsstaterne til på strenge betingelser at opretholde eller indgå bilaterale aftaler på området for direkte investeringer med et tredjeland, så længe der ikke mellem Unionen og dette tredjeland er indgået nogen aftale på området for direkte investeringer. Så snart en sådan aftale mellem Unionen og det nævnte tredjeland træder i kraft, ophører denne bemyndigelse imidlertid med at gælde.

Følgelig kan den argumentation, hvorefter medlemsstaterne bør have mulighed for, efter ikrafttrædelsen af forpligtelser på området for direkte udenlandske investeringer indeholdt i en aftale indgået af Unionen, at vedtage retsakter, som fastsætter, hvad der skal ske med de forpligtelser på det nævnte område, der er indeholdt i de bilaterale aftaler, som de tidligere har indgået med det samme tredjeland, ikke tiltrædes.

(jf. præmis 247-251)

20. Artikel 351 TEUF har til formål at gøre det muligt for medlemsstaterne at iagttage de rettigheder, som tredjelande i overensstemmelse med folkeretten er tillagt ved konventioner, som er indgået før den 1. januar 1958 eller før tiltrædelsesdatoen for tiltrædende medlemsstaters vedkommende.

(jf. præmis 254)

21. Unionens kompetence til at påtage sig internationale forpligtelser omfatter kompetencen til at lade disse ledsage af institutionelle bestemmelser. Den omstændighed, at de er indeholdt i aftalen, har ingen indvirkning på arten af kompetencen til at indgå aftalen. Bestemmelserne har nemlig en accessorisk karakter og er derfor omfattet af den samme kompetence, som de materielle bestemmelser, de ledsager, henhører under.

Det forholder sig imidlertid anderledes vedrørende bestemmelserne om indførelse af en ordning til bilæggelse af tvister mellem en klager i en af parterne og den anden part vedrørende behandling, som påstås at være en overtrædelse af aftalen, og denne overtrædelse angiveligt medfører tab eller skade for klageren eller dennes lokalt etablerede virksomhed. For så vidt som en sagsøgende investor kan henvise en tvist til voldgift, uden at den omhandlede medlemsstat kan gøre indsigelse herimod, kan en sådan ordning, der fjerner tvister fra medlemsstaternes retslige kompetence, således ikke være rent accessorisk og derfor ikke indføres uden medlemsstaternes samtykke. Godkendelsen af en sådan ordning henhører ikke under Unionens enekompetence, men under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne.

(jf. præmis 276, 285 og 291-293)

22. De forpligtelser, som er indeholdt i kapitel 14 i frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore, der forpligter myndighederne i Unionen, herunder medlemsstaternes myndigheder, til at iagttage princippet om god forvaltningsskik og princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse, kan ikke anses for at gøre indgreb i medlemsstaternes kompetencer. De i nævnte kapitel indeholdte regler indeholder ikke nogen forpligtelse vedrørende den administrative eller retslige organisation i medlemsstaterne, men afspejler den omstændighed, at såvel Unionen som medlemsstaterne ved anvendelsen af aftalen skal iagttage de almindelige EU-retlige principper og de grundlæggende EU-retlige rettigheder, såsom princippet om god forvaltningsskik og princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse.

(jf. præmis 284)

23. Unionens kompetence i internationale forhold og dets kompetence til at indgå internationale aftaler omfatter nødvendigvis en adgang til, at Fællesskabet kan forpligte sig til at respektere afgørelser fra en retsinstans, der oprettes eller udpeges ved sådanne aftaler, for så vidt angår fortolkningen og anvendelsen af deres bestemmelser. På samme måde omfatter Unionens kompetence til at indgå internationale aftaler nødvendigvis en adgang til, at Unionen kan forpligte sig til at respektere afgørelser fra et organ, der, uden formelt at være en retsinstans, i det væsentlige varetager retslige funktioner, såsom det tvistbilæggelsesorgan, som blev oprettet inden for rammerne af Verdenshandelsorganisationens overenskomst.

(jf. præmis 298 og 299)